

O'ZBEKISTONDA ICHKI ISHLAR ORGANLARI FAOLIYATIDA PSIXOLOGIK BILIMLARNING AHAMIYATI

*IIV AKADEMIYASI 3-BOSQICH KURSANTI,
SAFDOR JAMOLOV FIRDAVS PANJI O'G'LI*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari faoliyatida psixologik bilimlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy faoliyatida psixologik tayyorgarlik, fuqarolar bilan muloqot madaniyati, stressga chidamlilik, nizoli vaziyatlarni boshqarish hamda jinoyatchilikning oldini olishda psixologik yondashuvlarning roli yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy sharoitda ichki ishlar organlari tizimida psixologik xizmatni takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Psixologiya, ichki ishlar organlari, psixologik bilimlar, kasbiy faoliyat, stress, kommunikativ ko'nikmalar, profilaktika, huquqbuzarlik, psixologik tayyorgarlik, nizoli vaziyatlar.*

Kirish

Bugungi globallashtirish va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda jamiyat xavfsizligini ta'minlash masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ham ichki ishlar organlari faoliyatini modernizatsiya qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jinoyatchilikning oldini olish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda ichki ishlar organlari xodimlarining nafaqat huquqiy va jismoniy tayyorgarligi, balki psixologik bilim va ko'nikmalari ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Ichki ishlar organlari faoliyati insonlar bilan bevosita ishlash, turli murakkab va ziddiyatli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish, kuchli ruhiy bosim ostida xizmat olib borish bilan bog'liqdir. Shu sababli psixologik bilimlar xodimlarning kasbiy samaradorligini oshirish, stress holatlarini yengish, fuqarolar bilan to'g'ri muloqot qilish hamda xizmat intizomini mustahkamlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ichki ishlar organlari faoliyatida psixologik bilimlarning mohiyati

Psixologik bilimlar insonning ruhiy holati, xulq-atvori, hissiyoti va motivlarini o'rganishga qaratilgan bilimlar tizimidir. Ichki ishlar organlari faoliyatida ushbu bilimlardan foydalanish xodimlarga fuqarolarning ruhiy holatini to'g'ri baholash, huquqbuzarliklarning kelib chiqish sabablarini aniqlash hamda profilaktik ishlarni samarali tashkil etish imkonini beradi.

Ichki ishlar organlari xodimlari xizmat faoliyati davomida turli yoshdagi, xarakterdagi va ijtimoiy qatlamdagi insonlar bilan muloqot qiladi. Ayrim vaziyatlarda fuqarolar agressiv, qo'rqoq yoki ruhiy tushkun holatda bo'lishi mumkin. Bunday

holatlarda psixologik bilimlarga ega bo'lgan xodim vaziyatni keskinlashtirmasdan, muammoni tinch yo'l bilan hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shuningdek, psixologik bilimlar jinoyatchining xatti-harakatlarini tahlil qilishda ham muhim ahamiyatga ega. Jinoyat sodir etgan shaxsning psixologik xususiyatlarini o'rganish orqali tergov jarayonini samarali tashkil etish mumkin bo'ladi.

Xodimlarning kasbiy faoliyatida psixologik tayyorgarlikning o'rni

Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy faoliyati doimiy ruhiy bosim bilan kechadi. Jinoyatchilikka qarshi kurashish, favqulodda vaziyatlarda xizmat olib borish, fuqarolar xavfsizligini ta'minlash kabi vazifalar xodimlardan yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni talab qiladi.

Psixologik tayyorgarlik quyidagi jihatlarda muhim hisoblanadi:

Stressga chidamlilikni shakllantirish.

Xodimlar xizmat davomida turli xavfli va murakkab vaziyatlarga duch keladi.

Psixologik tayyorgarlik ularga hissiyotlarni boshqarish va vaziyatni xolis baholash imkonini beradi.

Tezkor qaror qabul qilish.

Murakkab vaziyatlarda qisqa vaqt ichida to'g'ri qaror qabul qilish ichki ishlar organlari faoliyatining muhim talabidir. Psixologik tayyorgarlik xodimning diqqatini jamlash va to'g'ri fikrlashiga yordam beradi.

Muloqot madaniyatini rivojlantirish.

Fuqarolar bilan samarali muloqot qilish ichki ishlar organlariga bo'lgan ishonchni oshiradi. Psixologik bilimlar xodimning nutq madaniyati, tinglash qobiliyati va empatiyasini rivojlantiradi.

Nizoli vaziyatlarni boshqarish.

Ayrim hollarda fuqarolar bilan ziddiyatli vaziyatlar yuzaga kelishi mumkin. Psixologik yondashuvlar orqali bunday vaziyatlarni tinch yo'l bilan hal qilish mumkin bo'ladi.

Jinoyatchilik profilaktikasida psixologik yondashuvlarning ahamiyati

Jinoyatchilikning oldini olish ichki ishlar organlarining asosiy vazifalaridan biridir. Profilaktika faoliyatida psixologik bilimlardan foydalanish huquqbuzarliklarning sabab va omillarini aniqlashda katta ahamiyatga ega.

Ayniqsa, voyaga yetmaganlar o'rtasidagi huquqbuzarliklarning oldini olishda psixologik yondashuv muhim rol o'ynaydi. Yoshlarning ruhiy holatini o'rganish, ularning qiziqishlari va muammolarini aniqlash orqali jinoyatchilikka moyillikni kamaytirish mumkin.

Oilaviy muhitdagi nizolar, ijtimoiy muammolar, stress va ruhiy tushkunlik ko'plab jinoyatlarning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Shu sababli profilaktika inspektorlari va boshqa xodimlarning psixologik bilimlarga ega bo'lishi huquqbuzarliklarning erta oldini olish imkonini beradi.

Bundan tashqari, psixologik profilaktika ishlari orqali aholining huquqiy ongini oshirish, yoshlarni zararli g'oyalardan himoya qilish va sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirish mumkin.

Ichki ishlar organlari tizimida psixologik xizmat faoliyati

So'nggi yillarda O'zbekistonda ichki ishlar organlari tizimida psixologik xizmat faoliyatiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Psixolog mutaxassislar xodimlarning ruhiy holatini monitoring qilish, xizmat faoliyatiga moslashuvini ta'minlash hamda stressli vaziyatlardan keyingi psixologik tiklanishga ko'maklashmoqda.

Psixologik xizmatning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- xodimlarning psixologik holatini o'rganish;
- kasbiy moslikni aniqlash;
- ruhiy zo'riqishlarning oldini olish;
- xizmat jamoasida sog'lom psixologik muhit yaratish;
- xodimlar va ularning oila a'zolariga psixologik maslahatlar berish.

Psixologik xizmat faoliyati xodimlarning kasbiy samaradorligini oshirish bilan birga, xizmat davomida yuzaga keladigan salbiy holatlarning oldini olishga ham xizmat qiladi.

Zamonaviy sharoitda psixologik bilimlarni rivojlantirish masalalari

Hozirgi davrda ichki ishlar organlari faoliyatida psixologik bilimlarni rivojlantirish va amaliyotga keng joriy etish zarurati ortib bormoqda. Chunki zamonaviy tahdidlar, axborot xurujlari va ijtimoiy muammolar xodimlardan yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni talab etmoqda.

Quyidagi yo'nalishlarda ishlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- ichki ishlar organlari ta'lim muassasalarida psixologiya fanlarini chuqurlashtirib o'qitish;
- xodimlar uchun muntazam psixologik treninglar tashkil etish;
- stressni boshqarish bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish;
- psixologik diagnostika va monitoring tizimini takomillashtirish;
- zamonaviy psixologik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish.

Bunday chora-tadbirlar ichki ishlar organlari faoliyatining samaradorligini oshirish hamda fuqarolarning huquq va manfaatlarini ishonchli himoya qilishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, psixologik bilimlar O'zbekiston ichki ishlar organlari faoliyatining ajralmas qismi hisoblanadi. Xodimlarning psixologik tayyorgarligi ularning kasbiy mahorati, xizmat samaradorligi va fuqarolar bilan munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Psixologik bilimlar yordamida nizoli vaziyatlarni samarali boshqarish, stress holatlarini yengish, jinoyatchilikning oldini olish hamda aholining ichki ishlar organlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash mumkin.

Shu sababli ichki ishlar organlari tizimida psixologik xizmat faoliyatini yanada rivojlantirish, xodimlarning psixologik savodxonligini oshirish va zamonaviy psixologik yondashuvlarni keng qo'llash bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: “O'zbekiston”, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to'g'risida”gi Qonuni.
3. Karimova V. M. Psixologiya. – Toshkent: “Sharq”, 2018.
4. G'oziev E. G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: “O'qituvchi”, 2017.
5. Davletshin M. G. Zamonaviy psixologiya asoslari. – Toshkent, 2019.
6. Rasulov A. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati psixologiyasi. – Toshkent, 2020.
7. To'xtayev B. Ichki ishlar organlarida kasbiy psixologiya. – Toshkent, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari to'plami.
9. Abdullayeva D. Shaxs psixologiyasi va muloqot madaniyati. – Toshkent, 2022.
10. Internet manbalari va ilmiy maqolalar to'plami.